

Conflictoplossingstrategieën van adolescenten en de relatiekwaliteit met moeder

Master Thesis Orthopedagogiek

Universiteit Utrecht

Juni 2012

Anne Claar Röselaers [044145]

Onder begeleiding van Danielle van der Giessen

Tweede beoordeling door Inge van der Valk

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterscriptie ter afronding van de opleiding orthopedagogiek aan de Universiteit van Utrecht. Ik heb met veel plezier aan deze scriptie gewerkt, vooral de literatuurstudie vond ik zeer interessant. Daarnaast kan ik met trots zeggen dat ik met plezier in SPSS heb gewerkt. Wie mijn studieloopbaan de afgelopen jaren heeft gevolgd kan beamen dat mijn nieuwe liefde voor statistiek enigzins wonderbaarlijk te noemen is.

Ik wil bij deze allereerst mijn thesisbegeleider Danielle van der Giessen bedanken voor haar goede begeleiding tijdens het schrijfproces. Gedurende het proces hebben wij menig gesprekken gevoerd waarin zij mijn thesis regelmatig van nuttige feedback heeft voorzien. Haar geduld, de rust en haar vertrouwen in mijn kunnen heb ik ervaren als zeer waardevol. Daarnaast wil ik Wouter en Thomas Cammelbeeck en mijn ouders bedanken voor hun eindeloze geduld, hun feedback en onvoorwaardelijke steun. Mijn dank gaat ook uit naar mijn familie, mijn jaarclub en overige vrienden voor de nauwe betrokkenheid die zij gedurende dit proces getoond hebben en de steun die ik van hun heb mogen ontvangen.

Abstract

Objective: Conflict resolution strategies of parents and adolescents are associated with the quality of the relationship. Given the fact that a good relationship quality between mother and adolescent appears to be important for the psychosocial development of adolescents it is valuable to investigate which conflict resolution strategies may promote or worsen this relationship quality. The present longitudinal study investigates whether the relationship quality between mothers and adolescent depends on the way adolescents handle and resolve their conflicts with mothers and the moderating role of gender. **Method:** The sample consisted of high SES family's ($N = 92$). 55 boys and 37 girls filled out questionnaires, with an average age of 13 year at wave 1 and 18 year at wave 5. The measures used in this study were the Kurdek Conflict Resolution Style Inventory (CRSI), the Network of Relationship Inventory (NRI) and the Specific Affect Coding system (SPAFF). **Results:** The results showed that the more conflicts between mothers and adolescents are solved by 'engagement' on wave 1, the less support adolescents reported in their relationship with mother on wave 5. Further, this study shows that the more girls use the conflict resolution strategy 'problem solving' on wave 1 in conflicts with their mother, the more support they experience in their relationship with mother on wave 5. Finally, the more girls use the engagement' on wave 1, the less negative affect is observed in their interactions with mother on wave 5. The opposite applies for boys. **Conclusion:** This study is of theoretical interest because the results demonstrate firstly a significant effect of the conflict resolution strategy 'engagement' and secondly reveals how this strategy affects the relationship with mother.

Keywords: conflict resolution, mother-child relationship, adolescence

Conflictoplossingstrategieën van adolescenten en de relatiekwaliteit met moeder

Gedurende de adolescentieperiode streven jongeren naar meer autonomie en zelfbeschikking, wat regelmatig leidt tot een toename in ouder-kind conflicten (Collins & Laursen, 2004). Ouder-kind conflicten en emotionele afstand tussen ouders en adolescenten hebben een belangrijke functie bij de autonomieontwikkeling van adolescenten (Fulgini, 1998) en hebben niet per definitie nadelige gevolgen voor de ontwikkeling van adolescenten (Collins & Laursen, 1992). De manier waarop conflicten worden opgelost blijkt belangrijker te zijn voor de psychosociale aanpassing van adolescenten (Rubenstein & Feldman, 1993) dan het daadwerkelijke conflict (Adams & Laursen, 2001).

Conflictoplossingstrategieën van ouders en adolescenten worden in verband gebracht met de kwaliteit van de relatie (Collins & Laursen, 1992). Aangezien een goede relatiekwaliteit tussen moeder en adolescent van groot belang blijkt te zijn bij de psychosociale ontwikkeling van adolescenten (Hair, Moore, Garrett, Ling, & Cleveland, 2008) is het waardevol te onderzoeken wat deze relatiekwaliteit kan bevorderen ofwel verslechteren. Onderzoek naar het verband tussen conflictoplossingstrategieën van adolescenten en de relatiekwaliteit met moeder zou nieuwe inzichten kunnen bieden bij de ontwikkeling van preventie programma's ter verbetering van communicatieve vaardigheden en familierelaties (Soltys & Littlefield, 2008; Heydenberk, Heydenberk, & Tzenova, 2006).

Eerder onderzoek heeft vooral de nadruk gelegd op het verband tussen conflictoplossingstrategieën en de aanpassing van adolescenten en veel minder op het verband met de relatiekwaliteit met moeder in het bijzonder (Branje, Van Doorn, & Van der Valk, 2005). Ook wordt er meestal bij onderzoek naar de relatiekwaliteit tussen ouders en adolescenten gebruik gemaakt van zelfrapportage (Joshi, 2001). Echter, er is nog weinig onderzoek verricht waarin de relatiekwaliteit gemeten wordt met zowel zelfrapportage als observaties. De meerwaarde hiervan is dat er gekeken kan worden in hoeverre de zelfrapportage en het geobserveerde interactiegedrag tussen moeders en adolescenten overeenkomen ofwel verschillen van elkaar. Daarnaast blijken zowel conflicten als de relatiekwaliteit tussen ouders en adolescenten onderhevig te zijn aan de leeftijd van adolescenten. Conflicten zijn het heftigst gedurende de vroege adolescentie en de relatiekwaliteit tussen ouders en adolescenten verbeterd in de late adolescentie (Smetana, 1991; Furman & Buhrmester, 1992).

De huidige studie onderzoekt of er een verband is tussen de gerapporteerde conflictoplossingstrategieën positief probleemoplossen en ruzie maken van de adolescent op

13 jarige leeftijd (T1) en de gerapporteerde en geobserveerde relatiekwaliteit met moeder op 18 jarige leeftijd (T5).

Conflict tijdens de adolescentie

De adolescentie wordt gezien als een turbulente periode die gekenmerkt wordt door veel veranderingen die zich in een snel tempo voordoen op verschillende domeinen van het kind: biologische, cognitieve en sociaal-emotionele veranderingen (Dekovic, 2000). Deze veranderingen hebben een grote impact op de ouder-kind relatie (Collins & Steinberg, 2006; Steinberg, 2001). In de kindertijd nemen ouders beslissingen voor hun kinderen en hun gezag wordt daarbij erkend. Tijdens de adolescentie, echter, streven adolescenten naar meer verantwoordelijkheid en onafhankelijkheid (Spear & Kulbok, 2004; Youniss & Smollar, 1985). Zo vindt er geleidelijk een verschuiving plaats van een verticale asymmetrische relatie naar een meer horizontale symmetrische relatie (Youniss & Smollar, 1985; Allison & Schultz, 2004; Collins & Steinberg, 2006). Door dit proces van toenemende macht bij adolescenten wordt de autoriteit van ouders ter discussie gesteld (Collins, & Laursen, 2004).

De verandering naar meer symmetrische relaties gaat vaak gepaard met conflicten tussen ouders en adolescenten. Conflicten tussen ouders en adolescenten zijn het meest frequent gedurende de vroege adolescentie en nemen daarna geleidelijk af. Zo blijken adolescenten meer conflicten met ouders te rapporteren gedurende de vroege adolescentie dan in de late adolescentie (Furman & Buhrmester, 1992). De intensiteit van conflicten blijkt daarentegen het heftigst te zijn tussen de vroege en midden adolescentie om pas later weer af te nemen (De Goede, Branje, & Meeus, 2009). Volgens de *seperation-individuation* theorie (Blos, 1967) komen deze conflicten voort uit de wens van de adolescent voor meer autonomie en zelfbeschikking. Veel ouders zijn onwillig om de controle uit handen te geven, hebben moeite om zich aan de nieuwe eisen en verwachtingen van de adolescent aan te passen en zien het streven naar autonomie van de adolescent als een bedreiging voor het gezin (Smetana, 1991). Dit streven van adolescenten naar autonomie zorgt voor een tijdelijke afname van intimiteit in de ouder-kind relatie en een toename van ouder-kind conflicten (Pinquart & Silbereisen, 2002). Conflict en frictie ontstaan waarschijnlijk omdat beide partijen verschillende verwachtingen hebben over de leeftijd waarop autonomie van de adolescent gewenst is (Dekovic, Noom & Meeus, 1997; Smetana, 1989; Montemayor, 1983). Deze verschillen in verwachtingen zijn toe te schrijven aan de verschillen in ervaring en aan de rol die ouders en adolescenten in het gezin vervullen. De ouderrol is voornamelijk gericht op het bevorderen en in stand houden van een optimale ontwikkeling van het kind. De adolescent is

meer exploratief en opzoek naar nieuwe ervaringen (Dekovic, Noom & Meeus, 1997). Concluderende blijken conflicten tussen ouders en adolescenten deel uit te maken van de gezinsinteracties en van belang te zijn voor de herdefiniëring van het ouderlijk gezag (Collins, Haydon, & Hesemeyer, 2007; Collins & Laursen, 2004).

Behalve de frequentie en intensiteit van conflicten blijken conflictoplossingstrategieën belangrijk te zijn bij het oplossen van conflicten tussen ouders en adolescenten (Collins & Laursen, 1992). Het verwerven van conflictoplossingstrategieën blijkt in de adolescentie van belang te zijn omdat adolescenten in deze periode sterke cognitieve en sociaal-emotionele veranderingen door maken (Dekovic, 1999) en omdat relaties met andere steeds belangrijker worden. De conflictoplossingstrategieën opgedaan in de adolescentie worden in verband gebracht met het behoud van vriendschappen gedurende deze periode, een goede relatie met een partner en succes binnen werkrelaties (Thayer, Updegraff, & Delgado, 2008). Er zijn twee belangrijke conflictoplossingstrategieën: positief probleem oplossen en ruzie maken (Kurdek, 1994). Positief probleem oplossen wordt gekenmerkt door een constructieve manier van redeneren om zo tot een compromis te komen. Daarbij wordt er getracht de ander te begrijpen in het conflict. Bij ruzie maken is er sprake van verbaal geweld, boosheid, een aanvallende houding ten opzichten van de ander en het verlies van zelfbeheersing (Branje, Van Doorn, & Van der Valk, 2005; Van Doorn, Branje, & Meeus, 2008). Conflictoplossingstrategieën vormen een belangrijk onderdeel van conflicten (Pardeck & Pardeck, 1990; Adams & Laursen, 2001; Smetana, 2005) en uit onderzoek blijkt dat de relatie tussen ouders en adolescenten en de manier waarop conflicten tussen beiden worden opgelost belangrijker zijn voor de psycho-sociale ontwikkeling van de adolescent dan het hebben van een conflict (Collins et al., 2007; Steinberg, 2001; Rubenstein & Feldman, 1993; Tucker, McHale, & Crouter, 2003; Missotten, Luyckx, Branje, Vanhalst, & Goossens, 2011). Zo blijkt dat het positief oplossen van conflicten gunstig is bij de identiteit ontwikkeling van adolescenten (Bosma & Kunnen, 2001) en dat vermijding en terugtrekken bij conflicten, het conflict niet oplossen maar verergeren (Rubenstein & Feldman, 1993).

Uit bovenstaande literatuur blijkt dat conflicten binnen de ouder-adolescent relatie onontkoombaar lijken en dat deze conflicten een leerzame omgeving vormen waarin conflictoplossingstrategieën zich kunnen ontwikkelen. Conflictoplossingstrategieën zijn van belang bij de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van adolescenten en bij het aangaan en behouden van vriendschappen en relaties.

Conflictoplossingstrategieën en relatiekwaliteit

Een goede relatiekwaliteit tussen ouders en adolescenten is belangrijk bij de psychosociale ontwikkeling van adolescenten (Wissink, Dekovic, & Meijer, 2006). Uit onderzoek blijkt dat de relatiekwaliteit tussen ouders en adolescenten van invloed is op verschillende ontwikkelingsgebieden van adolescenten zoals gezondheid, onderwijs, gedrag en sociale interacties (Hair et al., 2005). Daarnaast blijkt de relatiekwaliteit tussen ouders en adolescenten af te nemen vanaf de vroege adolescentie en later weer te stabiliseren (Furman & Buhrmester, 1992). Relatiekwaliteit omvat zowel het gedrag en perceptie van de ouder als van het kind en geeft een beeld van de gedragingen en gevoelens ten aanzien van elkaar (Dekovic, Janssens, & As, 2003). Hierbij worden positief (steun) en negatief (ruzie) affect van relatiekwaliteit onderscheiden (Laursen, DeLay, & Adams, 2010; De Goede, Branje, & Meeus, 2009). Steun binnen de relatie staat voor een veilige haven waaruit het kind kan ontdekken, een goede emotionele band tussen ouder en kind, goede zorg dragen voor het kind en samen activiteiten ondernemen (Collins & Laursen, 2004). Ruzie binnen de relatie wordt gekenmerkt door boos worden, zich aan elkaar ergeren, elkaar dwarszitten en bekvechten. Een hoge mate van steun en positief affect in de relatie tussen ouders en adolescenten is gerelateerd aan meer zelfvertrouwen, inlevingsvermogen, zelfredzaamheid en flexibiliteit bij adolescenten (Engels, Finkenauer, Meeus, & Dekovic, 2001; Barber & Erickson, 2001).

Hoewel de functie en het belang van conflicten met regelmaat in de literatuur benadrukt worden, blijkt dat een hoog niveau van conflicten tussen ouders en adolescenten vaak in verband worden gebracht met verstoorde familierelaties (Barber & Delfabbro, 2000). Gezinnen waar een positieve en constructieve manier van conflict oplossen wordt gebruikt hebben een betere relatiekwaliteit tussen de gezinsleden (Collins & Laursen, 1992). Slecht functionerende gezinnen worden gekenmerkt door een destructieve manier van conflict oplossen; ruzie maken (Branje, Van Doorn, Van der Valk & Meeus, 2009). Daarnaast blijkt dat conflicten die regelmatig escaleren en gepaard gaan met ruzie kunnen leiden tot een negatieve relatie tussen ouders en adolescenten. Conflict waarbij de ouder en de adolescent zich meer aan elkaar aanpassen en elkaar proberen te begrijpen heeft een positievere uitkomst op de relatiekwaliteit (McKinney, & Renk, 2011; Eisenberg et al., 2008). Tot slot blijkt dat de manier waarop ouders en adolescenten conflicten met elkaar oplossen samenhangt met de mate waarin zij, na een conflict, liefde en positief affect aan elkaar tonen (Adams & Laursen, 2001). Concluderend blijkt dat de manier waarop ouders en adolescenten conflicten onderling oplossen invloed kan hebben op de relatiekwaliteit tussen adolescenten en ouders.

Er blijkt een verschil te zijn tussen vaders en moeders in de relatiekwaliteit met adolescenten (Collins & Russell, 1991). Binnen het gezin is de moeder over het algemeen meer betrokken bij het ouderschap en lijkt zij meer steun binnen de relatie te behartigen (Geuzaine, Debry, & Liesens, 2000). Daarnaast nemen moeders vaker deel aan positieve interacties met hun kinderen en laten daarbij meer positief affect zien dan vaders (Baumrind, 1991). Zowel jongens als meisjes rapporteren meer steun in hun relatie met moeder dan met hun vader (Collins & Russell, 1991). Dit komt waarschijnlijk doordat moeders meer tijd doorbrengen met de adolescenten en meer gesprekken met ze voeren (Phares, Renk, Duhig, Fields, & Sly, 2008). Tot slot blijken conflictoplossingstrategieën in de relatie tussen moeders en adolescenten een grotere invloed te hebben op de aanpassing van adolescenten dan in de relatie met vaders (Tucker, McHale, & Crouter, 2003). Er worden ook verschillen vastgesteld in de relatiekwaliteit naargelang de sekse van het kind (Van den Bergh, Goedseels, Laenen, Ackaert, & De Rycke, 2002). Zo blijkt de relatie tussen moeders en zonen kwetsbaarder te zijn dan die met dochters en blijkt de mate van steun en positief affect tussen moeders en dochters groter te zijn dan in de relatie met zonen (Debold, Wilson & Malave, 1994). Meisjes blijken daarnaast minder conflicten te ervaren in hun relatie met moeder. Jongens gaan vaker het conflict met moeder aan, ze maken hierbij meer ruzie en lossen het probleem minder vaak op (Panfile, Laible, & Eye, 2012). In het huidige onderzoek wordt om die reden alleen gekeken naar de relatiekwaliteit die adolescenten hebben met hun moeder. Aanvullend wordt hierbij gekeken naar de verschillen tussen jongens en meisjes in conflictoplossingstrategieën en de relatiekwaliteit met moeder.

Zelfrapportage en observaties

Onderzoek naar de relatiekwaliteit tussen adolescenten en ouders wordt met regelmaat verricht doormiddel van zelfrapportage ofwel doormiddel van observaties (Conger & Ge, 1999). Met zelfrapportage wordt de perceptie van adolescenten en ouders bevraagd, wat waardevolle informatie kan bevatten omdat inzichten over eigen ervaringen effect hebben op de uitkomst van gedrag (Joshi, 2001). Een nadeel is echter dat rapportages van ouders en adolescenten over interacties, eerder de emotionele gemoedstoestand weerspiegelen dan dat ze de kwaliteit van het gedrag in interacties weergeven (Conger & Ge, 1999). Daarnaast is het mogelijk dat respondenten sociaal wenselijke antwoorden geven. Hierbij kunnen ze de situatie overdrijven ofwel bagatelliseren wat invloed heeft op de validiteit (Landheer, 'T Hart, De Goede, & Van Dijk, 2010). Bij zelfrapportage wordt vaak teruggegrepen op gedrag en situaties die eerder hebben plaatsgevonden, het kan daarbij lastig zijn een duidelijke

herinnering van dat moment te hebben (Laursen & Collins, 1994). Door deze nadelen van zelfrapportage wordt er in huidig onderzoek ook gebruik gemaakt van observaties om de relatiekwaliteit te onderzoeken. Observaties geven wellicht objectiever het te bestuderen gedrag weer en de context waarin het plaatsvindt (Laursen & Collins, 1994).

Relatiekwaliteit gemeten aan de hand van zelfrapportage en observaties kunnen in relatie tot elkaar verschillen doordat zij anders beoordeeld worden (Adams & Laursen, 2001). Studies die gebruik maken van zelfrapportage om relatiekwaliteit te meten rapporteren andere resultaten dan onderzoeken waar doormiddel van observaties de resultaten zijn verkregen (Montemayor & Hanson, 1985; Vuchinich, 1987). Uit onderzoek blijkt dat resultaten verkregen met zelfrapportage een positiever beeld rapporteren dan wanneer er gebruik wordt gemaakt van observaties (Reyno & McGrath, 2006). Door gebruik te maken van beiden instrumenten kan achterhaald worden of de zelfrapportage overeenkomt met het gedrag dat de adolescent laat zien in de interactie met zijn moeder. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van zowel zelfrapportage als observaties om te achterhalen in hoeverre de resultaten verschillende associaties met conflictoplossingstrategieën weergeven over tijd.

Onderzoeksvragen en hypothese

In deze studie wordt onderzocht wat de rol is van de conflictoplossingstrategieën positief probleem oplossen en ruzie maken op de relatiekwaliteit met moeder. Hierbij wordt gekeken naar de relatiekwaliteit zoals beoordeeld door de adolescent zelf (zelfrapportage) en zoals geobserveerd in de conflicttaak (observatie) en of deze overeenkomen. De volgende hoofdvraag staat centraal: “Is er een verband tussen de conflictoplossingstrategieën tijdens de vroege adolescentie van de adolescent en de relatiekwaliteit met moeder tijdens de late adolescentie?”. Er wordt onderzocht of de conflictoplossingstrategie tijdens de vroege adolescentie de mate van steun en negatief affect in de relatiekwaliteit met moeder tijdens de late adolescentie voorspelt. Er wordt hierbij ook gekeken naar de verschillen tussen jongens en meisjes.

Naar aanleiding van bovenstaand literatuuronderzoek wordt er een negatieve relatie verwacht tussen de conflictoplossingstrategie ruzie maken van adolescent op T1 en de mate van steun en positief affect op T5 met moeder. Daarnaast wordt er een positieve relatie verwacht tussen de conflictoplossingstrategie positief probleem oplossen van adolescent op T1 en de mate van steun en positief affect op T5 met moeder. Uit bovenstaande literatuur blijkt dat meisjes vaker meer steun rapporteren dan jongens in hun relatie met moeder. Daarnaast blijken meisjes minder conflict te ervaren in relatie met moeder en maken jongens

vaker ruzie in conflict met moeder. Huidig onderzoek zal exploreren of er verschillen bestaan in de associaties tussen de conflictoplossingstrategieën en de relatiekwaliteit met moeder bij jongens en meisjes. Tot slot zal geëxploreerd worden in hoeverre de resultaten verkregen aan de hand van zelfrapportage een ander beeld weergeven dan de resultaten verkregen doormiddel van observaties.

Methode

Respondenten

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de RADAR (Research On Adolescent Development and Relationships) database. Het RADAR project is een grootschalig longitudinaal onderzoek in Nederland dat zich richt op adolescenten tussen de 12 en 18 jaar, hun ouders, siblings en vrienden. Tot nu toe zijn er zes jaarlijkse meetmomenten geweest onder 497 adolescenten en hun ouders. Het huidige onderzoek maakt gebruik van een subsample van RADAR genaamd DARE (Development of Antisocial Behavior, Parent-Child Relationships, and Empathy During Adolescence). Het onderzoek is gericht op de invloed die relaties met familieleden en leeftijdsgenoten op normaal- en probleemgedrag van de adolescent hebben. Het gaat hierbij om het bestuderen van de ontwikkeling van bovenstaande relaties en het bestuderen van de wisselwerking tussen deze relaties en de ontwikkeling van de adolescent.

De observatiesteekproef bestaat uit 92 gezinnen, die geselecteerd zijn uit de 497 gezinnen van de RADAR steekproef. De leeftijd van de adolescenten ligt tussen de 12 en 16 jaar. Bij het eerste meetmoment is de gemiddelde leeftijd van de adolescenten 13 jaar ($SD = .05$) en van de moeders 45,1 jaar ($SD = .05$). Bij het vijfde meetmoment is de gemiddelde leeftijd van de adolescenten 18 jaar ($SD = .05$). De steekproef bestaat uit 55 (59,8%) jongens en 37 (40,2%) meisjes. Van de gezinnen blijkt 92,3% een hoge tot gemiddelde sociaal economische status te hebben, 6,4% heeft een lage SES. Bij de moeders blijkt 76,9% een hoge tot gemiddelde SES te hebben. In dit onderzoek wordt alleen gebruik gemaakt van de data op T1 en T5.

Procedure

De respondenten zijn geselecteerd uit een aantal willekeurige Nederlandse scholen in de provincie Utrecht, en de steden Amsterdam, Rotterdam, Den-Haag en Almere. Screening van leraren en interviews met ouders zijn gebruikt om de 497 gezinnen in de RADAR steekproef te selecteren. De respondenten kregen vervolgens schriftelijke informatie over het

onderzoeksproject. In totaal hebben er 5 meetmomenten plaatsgevonden (T1, T2, T3, T4, T5). Bij het eerste meetmoment zijn er willekeurig 100 moeder-adolescent dyades uit de totale RADAR steekproef geselecteerd om ook deel te nemen aan de jaarlijkse observatie momenten. Hiervan waren tweeënnegentig dyades bereid om deel te nemen onder schriftelijke voorwaarde. Het huidige onderzoek maakt gebruik van deze subgroep van moeder en adolescent dyades. Elk jaar zijn deze moeders en adolescenten thuis geobserveerd doormiddel van video opnames gedurende een interactie moment. Deze interactie bestaat uit een situatie waarbij de adolescent en moeder discussiëren over een conflict dat zij hebben gehad. Tijdens deze jaarlijkse huisbezoeken zijn ook vragenlijsten afgenomen bij de moeders en adolescenten. Naast de schriftelijke instructies over de vragenlijsten werd er ook mondelinge instructie gegeven door de onderzoekers. De gezinnen hebben 100 euro ontvangen per huisbezoek.

Meetinstrumenten

Conflictoplossingstrategieën van de adolescent bij conflict of ruzie met ouders zijn gemeten met behulp van Kurdek's *Conflict Resolution Style Inventory* (CRSI; Kurdek, 1994). Deze vragenlijst is oorspronkelijk ontwikkeld voor echtparen, maar is aangepast om de conflictoplossingstijlen tussen ouders en adolescenten te meten. De vragenlijst bestaat uit vijf schalen, die zijn onderverdeelt in 25 items. Binnen dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de volgende twee schalen: conflict oplossing engagement ('Mezelf laten gaan, en dingen zeggen die ik niet echt meen') en conflict oplossing problemsolving ('Goed met het probleem omgaan'). Bij alle items kiest de adolescent uit vijf antwoordcategorieën variërend van nooit tot altijd. De betrouwbaarheid van de schalen conflict oplossing engagement en conflict oplossing problemsolving zijn vastgesteld aan de hand van de Cronbach's alpha (α). Deze zijn respectievelijk .81 en .89 en dus voldoende betrouwbaar (Field, 2009).

Relatiekwaliteit met ouders is gemeten aan de hand van vragenlijsten en observaties (conflictaak). De relatiekwaliteit gemeten aan de hand van vragenlijsten wordt uitgevoerd doormiddel van de *Network of Relationship Inventory* (NRI; Furman & Buhrmester, 1985) en een vereenvoudigde versie van de *Specific Affect Coding System* (SPAFF; Gottman, McCoy, Coan, & Collier, 1996). De NRI brengt de perceptie van de adolescent op de relatiekwaliteit in kaart. De vragenlijst bestaat uit 24 items die onderverdeeld zijn in 3 subschalen. De subschalen die gebruikt zijn in dit onderzoek zijn steun (Bewondert en respecteert je moeder je?) en ruzie (Ergeren jij en je moeder je aan elkaar en worden jullie boos op elkaar?). De

antwoordcategorieën zijn als volgt; “weinig of niet”, “een beetje”, “veel”, “heel erg veel” en “meer kan niet”. De schalen steun en ruzie hebben beide een betrouwbaarheid van .91 en de schaal macht heeft een Cronbach’s alpha van .88.

Relatiekwaliteit werd ook gemeten door middel van een observatietaak. Moeder en adolescent moesten gedurende 10 min samen over een conflict praten dat ze de laatste maanden hadden. Dit conflict moesten ze voor de camera oplossen en dit werd gefilmd. Deze interacties werden gecodeerd met het SPAFF (Gottman, McCoy, Coan, & Collier, 1996). SPAFF is een methode om op een systematische manier het affectieve gedrag binnen een conflict te observeren. Binnen dit onderzoek is gebruik gemaakt van een vereenvoudigde versie van de SPAFF, waarbij deze gebruikt wordt om een beeld te geven van de ouder-kindinteractie. Deze interactie wordt in beeld gebracht door de adolescent en moeder te observeren in de thuis situatie waarbij de adolescent en moeder over een onderwerp discussiëren. SPAFF identificeert de emoties die zich tijdens de moeder-kind interactie voordoen doormiddel van een combinatie van de verbale inhoud, de gebruikte toonhoogte, de gezichtsuitdrukking en lichaamstaal die de adolescent en de moeder gebruiken. De emoties in de interacties zijn gecategoriseerd in vier positieve codes (affectie, enthousiasme, humor en interesse) vijf negatieve codes (klagen, verdriet, angst, boosheid en verachting) en een neutrale code (een statement of informatie-uitwisseling die zonder emotie in inhoud en toonhoogte zijn).

Analyse

Er bleken missing data voor te komen en om dit probleem te ondervangen is ervoor gekozen om een Em data imputatie uit te voeren (Field, 2009). Om de onderlinge samenhang tussen de verschillende variabelen op de verschillende meetmomenten te onderzoeken is er gebruik gemaakt van de Spearman’s correlatieanalyse. Om te toetsen of de twee verschillende conflictoplossingstrategieën van adolescenten op T1 voorspellers zijn van de relatiekwaliteit met moeder op T5 wordt er gebruik gemaakt van een meervoudige regressie analyse. Er zijn vier meervoudige hiërarchische regressie analyses uitgevoerd waarbij ‘steun’, ‘ruzie’, ‘positief affect’ en ‘negatief affect’ afwisselend de afhankelijke variabelen betreffen en ‘ruzie maken’ en ‘probleem oplossen’ de onafhankelijke variabelen betreffen. Bij de multiple regressies is ervoor gekozen om eenzijdig te toetsen aangezien er directe hypothese zijn geformuleerd waarbij een verwachting is geformuleerd (Field, 2009). Bij elke afzonderlijke regressie zijn de voorspellers in verschillende stappen ingevoerd. In de eerste stap werd sekse toegevoegd, in de tweede stap de conflictoplossingstijlen probleem oplossen en ruzie maken

en in de derde stap de interactie-effecten. Er is gecontroleerd voor sekse door deze variabele als eerste in de regressie in te vullen en daarop de conflictoplossingstrategieën aan toe te voegen. Om te toetsten of er een verschil is tussen jongens en meisjes in verband met de conflictoplossingstrategie en de relatiekwaliteit zijn er interactie-effecten aan de regressie toegevoegd.

Resultaten

Voor de analyses zijn de afhankelijke variabelen en de onafhankelijke variabelen onderzocht op nauwkeurigheid van data-invoer en missende waarden. Bij een aantal variabelen bleken missende waarde voor te komen. Om dit probleem te ondervangen zijn deze missende waarde geschat doormiddel van Em data imputatie (Field, 2009). Daarnaast is gecontroleerd op univariate normaliteit, homoscedasticiteit van variantie en op lineariteit van het regressiemodel. De variabelen relatiekwaliteit steun (NRI) en ruzie (NRI) en positieve interactie zijn normaal verdeeld. De variabele negatieve interactie bevat een aanzienlijke scheefheid naar rechts (*skewness*). Er is gekozen om deze variabele *Logaritmisch* te transformeren (De Vocht, 2006; Field, 2009).

Beschrijvende statistieken

In tabel 1 zijn de beschrijvende statistieken van de onderzochte variabelen weergegeven: De conflictoplossingstrategieën probleem oplossen en ruzie maken van de adolescent op T1, relatiekwaliteit ‘steun’ en ‘ruzie’ gerapporteerd door adolescent en de relatiekwaliteit positief en negatief affect geobserveerd aan de hand van de moeder-kind interactie op T5. Uit de tabel is af te leiden dat adolescenten op T1 bij conflicten met moeder gemiddeld meer gebruik maken van de conflictoplossingstrategie probleem oplossen dan ruzie maken. Meisjes maken hier iets meer gebruik van dan jongens in conflict met hun moeder. Daarnaast blijken deze adolescenten op T5 meer steun dan ruzie te ervaren binnen de relatie met hun moeder. Ook hier rapporteren meisjes meer steun te ervaren dan jongens in hun relatie met moeder al is dit verschil klein. Tot slot wordt op T5 meer positief affect dan negatief affect tussen moeder en adolescent geobserveerd. Jongens laten meer positief affect zien dan meisjes in hun contact met moeder. Dit is opvallend omdat meisjes wel meer steun rapporteren in hun relatie met moeder op T5 maar dit niet terug te zien is in de interacties. Om na te gaan of de gemiddelden tussen jongens en meisjes significant van elkaar verschillen is een variantie analyse uitgevoerd. Hieruit blijkt dat er een significant verschil is in de mate van gerapporteerde steun tussen jongens en meisjes ($F(1, 90) = 9,99; p < .05$). Tot slot blijkt er

ook een significant verschil te zijn in geobserveerd negatief affect tussen jongens en meisjes ($F(1,85) = 6,17; p < .05$).

Correlaties relatiekwaliteit, ouder-kind interactie en conflictoplossingstijlen

Om de onderlinge samenhang tussen de verschillende variabelen op de verschillende meetmomenten te onderzoeken is er gebruik gemaakt van de Spearman's correlatieanalyse (zie Tabel 2). Hierbij is het verschil tussen jongens en meisjes onderzocht. Jongens en meisjes zijn hierbij apart genomen. Uit tabel 2 blijkt dat er voor jongens op T1 een significante negatieve relatie bestaat tussen de gerapporteerde relatiekwaliteit 'steun' en 'ruzie'. Dit houdt in dat wanneer jongens op T1 een hogere mate van ruzie rapporteren in hun relatie met moeder zij een lagere mate van steun ervaren binnen deze relatie. Daarnaast blijkt er voor jongens een significante negatieve samenhang te bestaan tussen de conflictoplossingstijl 'ruzie maken' op T1 en de mate van steun tussen moeders en zonen op T1 en T5. Dit houdt in dat wanneer jongens in conflict met hun moeder meer gebruik maken van 'ruzie maken' zij minder steun rapporteren in de relatie met hun moeder. De conflictoplossingstijl 'ruzie maken' op T1 en T5 hangt significant positief samen met de mate van ruzie op T1 en T5. Bij conflicten, tussen moeder en zonen, die met ruzie opgelost worden blijken jongens meer ruzie te rapporteren in hun relatie met moeder. De conflictoplossingstijl 'probleem oplossen' op T5 hangt significant positief samen met de mate van 'steun' op T5. Jongens die in conflict met hun moeder vaker het probleem oplossen rapporteren ook meer steun in hun relatie met moeder op T5. Tot slot is het opvallend dat er voor jongens een significante negatieve samenhang blijkt te zijn tussen geobserveerd 'negatief affect' en gerapporteerde relatiekwaliteit 'ruzie' op T5. Dit houdt in dat wanneer jongens in conflict met hun moeder meer negatief affect laten zien, zij minder ruzie rapporteren in de relatie met hun moeder op T5.

Voor meisjes blijkt op T5 de conflictoplossingstijl 'probleem oplossen' significant positief samen te hangen met de mate van steun in de relatie met hun moeder. Dit houdt in dat wanneer meisjes in conflict met hun moeder vaker gebruik maken van 'probleem oplossen' zij meer steun rapporteren in hun relatie met moeder. Daarnaast blijkt er een significante positieve samenhang te zijn tussen de relatiekwaliteit 'ruzie' op T1 en de conflictoplossingstijl 'ruzie maken' op T5. Dit houdt in dat wanneer meisjes meer ruzie rapporteren in hun relatie met moeder op T1 zij op T5 conflicten met moeder vaker met ruzie oplossen. Ook blijkt er een significante negatieve samenhang te zijn tussen 'positief affect' op T1 en de conflictoplossingstijl 'ruzie maken' op T5. Dit houdt in dat wanneer meisjes op T1

meer positief affect laten zien in hun interacties met moeder zij op T5 minder gebruik maken van ruzie maken in conflict met hun moeder. Tot slot blijkt er een significante positieve samenhang te zijn tussen geobserveerd 'negatief affect' op T1 en 'positief affect' op T5. Meisjes die in conflict met hun moeder meer negatief affect laten zien op T1 laten meer positief affect zien op T5.

De relatiekwaliteit steun en ruzie gemeten met de NRI, de ouder-kind interactie gemeten met de observaties (SPAFF) en de conflictoplossingstijlen gemeten met de CRSI blijken relatief stabiel te zijn over tijd. Ruzie (NRI) blijkt het meest stabiel te zijn, gevolgd door de conflictoplossingstijl ruzie maken.

Meervoudige regressieanalyses

Om te toetsen wat de rol is van de conflictoplossingstrategieën probleem oplossen en ruzie maken van de adolescent op T1 op de gerapporteerde en geobserveerde relatiekwaliteit met moeder op T5 is een meervoudige regressieanalyse uitgevoerd. De afhankelijke variabele betreft hier de relatiekwaliteit met moeder en de onafhankelijke variabelen betreffen de conflictoplossing strategieën van de adolescent. Er is hierbij ook onderzocht of er verschillen bestaan tussen jongens en meisjes. In Tabel 3 worden de resultaten van de meervoudige regressieanalyse weergegeven. In de tabel is te zien dat sekse een significante positieve voorspeller is van de mate van gerapporteerde steun en negatief affect in interacties op T5. Dit houdt in dat jongens en meisjes verschillen in de mate van steun en negatief affect. Daarnaast blijkt de conflictoplossingstrategie 'ruzie maken' van de adolescent op T1 een significante negatieve voorspeller te zijn van gerapporteerde steun binnen de relatie op T5. Dit houdt in dat des te meer conflicten tussen moeder en adolescent worden opgelost door ruzie maken op T1 hoe minder steun adolescenten rapporteren in hun relatie met moeder op T5. Tot slot blijkt de conflictoplossingstrategie 'probleem oplossen' van de adolescent op T1 geen significante voorspeller te zijn van steun en ruzie (NRI) en positief en negatief interactie gedrag tussen moeder en adolescent op T5.

Om te toetsen of er een verschil is tussen jongens en meisjes in verband tussen de conflictoplossingstrategieën en de relatiekwaliteit zijn er interactie-effecten toegevoegd aan de hiërarchische regressie. Uit de tabel is op te maken dat er een positief significant interactie-effect is van probleem oplossen (T1) en sekse op de mate van steun (T5). Meisjes die vaker in conflict met moeder de conflictoplossingstijl 'probleem oplossen' hanteren op T1 ervaren meer steun in de relatie met hun moeder op T5. Voor jongens blijkt dit weinig verschil te maken. Tot slot blijkt er een significant interactie-effect te zijn van ruzie maken (T1) en sekse

op het geobserveerd negatief affect (T5) (zie grafiek 1 en 2). Er blijkt voor meisjes een positief significant effect te zijn tussen de mate van ruzie op T1 en geobserveerd negatief affect op T5. Meisjes die vaker in conflict met hun moeder ruzie maken op T1 laten op T5 minder negatief affect zien in hun interactie met moeder. Voor jongens blijkt er een negatief significant effect te zijn tussen de mate van ruzie (T1) en geobserveerd negatief affect (T5). Jongens die vaker in conflict met hun moeder ruzie maken op T1 laten op T5 ook meer negatief affect zien in hun interactie met moeder.

Discussie en conclusie

Het doel van de huidige studie was om te onderzoeken wat de relatie is tussen de conflictoplossingstrategieën positief probleem oplossen en ruzie maken van adolescenten tijdens de vroege adolescentie op de gerapporteerde en geobserveerde relatiekwaliteit met moeder tijdens de late adolescentie. Hierbij is onderzocht of dit verschilt voor jongens en meisjes. De verwachting was dat er een negatieve relatie gevonden zou worden tussen de conflictoplossingstrategie ruzie maken van adolescent op T1 en de mate van steun en positief affect met moeder op T5. Uit de resultaten blijkt inderdaad dat des te meer conflicten tussen moeder en adolescent worden opgelost door ruzie maken op T1 des te minder steun adolescenten rapporteren in hun relatie met moeder op T5. Deze resultaten komen overeen met eerder onderzoek waaruit blijkt dat wanneer adolescenten in conflict met ouders meer ruzie maken en woede laten zien zij minder steun in de relatie ervaren (McKinney & Renk, 2011; Eisenberg et al., 2008).

Daarnaast is onderzocht of er een verschil is tussen jongens en meisjes in verband tussen de conflictoplossingstrategieën van adolescenten op T1 en de relatiekwaliteit met moeder op T5. Hierbij werd echter geen verwachting uitgesproken op basis van bestaande literatuur. Uit dit onderzoek blijkt dat meisjes die vaker in conflict met moeder de conflictoplossingstijl 'probleem oplossen' hanteren op T1 meer steun ervaren in de relatie met hun moeder op T5. Voor jongens blijkt dit weinig verschil te maken. Ook blijkt er voor meisjes een positief significant effect te zijn tussen de mate van ruzie op T1 en geobserveerd negatief affect op T5. Meisjes die vaker in conflict met hun moeder ruzie maken op T1 laten op T5 minder negatief affect zien in hun interactie met moeder. Voor jongens blijkt er een negatief significant effect te zijn tussen de mate van ruzie (T1) en geobserveerd negatief affect (T5). Jongens die vaker in conflict met hun moeder ruzie maken op T1 laten op T5 ook meer negatief affect zien in hun interactie met moeder. Het feit dat meisjes en jongens verschillen in uitkomsten zou wellicht verklaard kunnen worden door de aard en stabiliteit

van de relatie die zij hebben met hun moeder. Zo blijkt uit eerder onderzoek dat meisjes gedurende de vroege en late adolescentie meer steun rapporteren dan jongens. De mate van steun in de late adolescentie neemt bij meisjes flink toe en bij jongens stabiliseert het zich tot het niveau uit de vroege adolescentie (De Goede, Branje, & Meeus, 2009). Dit zou verklaard kunnen worden doordat meisjes over het algemeen meer emotioneel afhankelijk blijken te zijn van ouders dan jongens en jongens afstandelijker zijn in hun relatie. De verschillende rollen die jongens en meisjes innemen in relatie met ouders blijkt cultureel bepaald. Autonomie blijkt in de westerse cultuur belangrijker te zijn voor jongens terwijl afhankelijkheid meer overeenstemt met de vrouwelijke normen (Geuzaine, Debry, & Liesens, 2000). Dit culturele verschil tussen mannen en vrouwenrollen heeft directe gevolgen voor de opvoeding en de interactie tussen ouders en adolescenten. Meisjes worden door ouders gestimuleerd om nauwe relaties aan te gaan en te onderhouden terwijl jongens meer gestimuleerd worden om zelfstandig te functioneren (Surrey, 1985). Sociale beloning zou de verschillen in geslacht kunnen verklaren. Concluderende blijken conflictoplossingstrategieën meer van invloed te zijn op de relatiekwaliteit die meisjes met moeder hebben dan op de relatiekwaliteit tussen zonen en moeders omdat de relatie tussen hen mogelijk anders is en jongens minder emotioneel afhankelijk zijn van moeders.

In tegenstelling tot wat verwacht werd blijkt er echter geen significante negatieve relatie te zijn gevonden tussen de conflictoplossingstrategie ruzie maken van adolescent op T1 en geobserveerd positief affect met moeder op T5. Dit zou verklaard kunnen worden doordat resultaten verkregen met zelfrapportage een ander beeld weergeven dan wanneer er gebruik wordt gemaakt van observaties (Reyno & McGrath, 2006). Daarnaast is het mogelijk dat adolescenten sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven waarbij ze de situatie wellicht hebben overdreven wat het verschil in resultaten van zelfrapportage en observaties verklaard (Landheer, 't Hart, De Goede, & Van Dijk, 2010). Het verschil zou ook verklaard kunnen worden doordat observanten een absoluut beroep doen op gedragscriteria terwijl respondenten bij zelfrapportage zich meer laten leiden door gevoelens en eerdere ervaringen binnen de relatie met moeder (Laursen, Finkelstein & Betts, 2001). Daarnaast blijkt dat respondenten een lager percentage van conflict rapporteren wanneer zij zich een conflict in de afgelopen week of maand herinneren dan wanneer zij refereren aan een conflict van dezelfde of vorige dag (Schwarz & Bienias, 1990). De situatie en het moment waarop de zelfrapportage wordt ingevuld heeft invloed op de resultaten. Direct na een conflict, kunnen respondenten de mate van steun binnen hun relatie met moeder onderschatten (Laursen & Hafen, 2010). Tot slot is in dit onderzoek alleen gekeken naar rapportages van adolescenten en niet naar die van

moeders. Wanneer de data die in een onderzoek worden gebruikt afkomstig zijn van dezelfde respondent, dient er rekening gehouden te worden met ‘*shared method variance*’ bij het interpreteren van de uitkomsten (Field, 2009). Als eenzelfde persoon twee verschillende vragenlijsten invult dan zal hij deze op soortgelijke manier invullen, beiden positiever of negatiever. In de toekomst zou onderzoek zich meer moeten richten op de combinatie van conflictoplossingstrategieën van moeders en adolescenten omdat het bij conflicten zowel om het gedrag van moeders als van adolescenten gaat.

Daarnaast werd er een significante positieve relatie verwacht tussen de conflictoplossingstrategie positief probleem oplossen van adolescent op T1 en de mate van steun en positief affect op T5 met moeder. Uit de resultaten blijkt dat de conflictoplossingstrategie probleem oplossen van adolescent op T1 geen significante voorspeller te zijn van zowel steun en ruzie (NRI) en positief en negatief affect tussen moeder en adolescent op T5. De uitkomst zou wellicht verklaard kunnen worden doordat de relationele context waarin het conflict zich voordoet meer van invloed is dan de manier waarop het conflict wordt opgelost (Misotten, 2011).

Er zijn een aantal beperkingen in het huidige onderzoek. Ten eerste is de kleine steekproef een beperking. Ondanks de kleine steekproef is de verwachting dat de resultaten aannemelijk zijn omdat de gebruikte instrumenten betrouwbaar zijn. Een andere beperking is de scheve verhouding tussen jongens en meisjes waardoor de steekproef niet geheel representatief is voor de gehele populatie. Daarnaast maakt huidig onderzoek gebruik van hoge SES groepen. De sociaal economische status van moeder en van het gezin blijkt van invloed zijn op de mate van conflict tussen moeders en adolescenten. Zo blijkt dat er in laag sociaal economische gezinnen meer conflicten plaatsvinden dan in gezinnen met een hoge sociaal economische status (Panfile, Laible, & Eye, 2012). Wellicht blijken conflictoplossingstrategieën ook te verschillen per sociaal economische status. In de toekomst zou meer onderzoek gedaan moeten worden naar de verschillen in conflictoplossingstrategie bij gezinnen met een hoge en lage sociaal economische status.

Een sterk punt van dit onderzoek is dat het longitudinaal van aard waardoor het mogelijk was om veranderingen over tijd te bestuderen. Daarnaast is de relatiekwaliteit zowel door middel van observaties als door zelfrapportage gemeten, waardoor een objectiever beeld van de mate van negatief en positief affect tot stand komt dan wanneer er alleen gebruik wordt gemaakt van zelfrapportage (Laursen, Finkelstein, & Betts, 2001). Een ander sterk punt is dat er onderscheidt wordt gemaakt tussen jongens en meisjes aangezien zij een andere relatie onderhouden met hun moeder (Debold, Wilson & Malave, 1994).

De resultaten van dit onderzoek tonen aan dat vooral de conflictoplossingstrategie ruzie maken van invloed is op de relatiekwaliteit tussen adolescenten en moeders. Positief probleem oplossen tussen adolescenten en moeders blijkt niet als buffer te fungeren voor een goede relatiekwaliteit. Daarnaast blijken jongens en meisjes van elkaar te verschillen in verband tussen de conflictoplossingstrategieën en de relatiekwaliteit met moeder. Tot slot is in dit onderzoek gebruik gemaakt van zowel zelfrapportage als observaties, de vraag is echter of het gebruik van *'mixed methods'* in dit onderzoek van toegevoegde waarde was. Bovenstaande resultaten bieden aanknopingspunten bij de ontwikkeling van preventie programma's ter verbetering van communicatieve vaardigheden en familierelaties. Hierbij kunnen ouders en adolescenten vaardigheden leren om op een positieve manier conflicten onderling op te lossen. Daarnaast kan ingezet worden op de betekenisgeving van conflicten, emoties en handelingen. Tot slot is het van maatschappelijk belang dat de invloed van de conflictoplossingstrategie ruzie maken kenbaar wordt gemaakt aan ouders, aangezien dit van negatieve invloed kan zijn op de relatiekwaliteit tussen ouders en adolescenten.

Tabel 1.

Beschrijvende statistieken Conflictoplossingstrategieën op T1, Relatiekwaliteit (NRI) en Relatiekwaliteit op T5 (interacties).

		Totaal (N=92)		Jongens (N=55)		Meisjes (N=37)	
		<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
<i>Wave 1</i>	<i>Conflictoplossingstrategieën</i>						
	Probleem oplossen	3.17	.79	3.05	.80	3.35	.75
	Ruzie maken	1.48	.60	1.42	.53	1.56	.68
<i>Wave 5</i>	<i>Relatiekwaliteit (NRI)</i>						
	Steun	3.66	.62	3.50	.56	3.90	.63
	Ruzie	1.72	.67	1.67	.63	1.81	.72
<i>Wave 5</i>	<i>Relatiekwaliteit (Interacties)</i>						
	Positief affect (%)	5.51	3.48	5.90	3.54	4.93	3.35
	Negatief affect (%)	1.68	.91	1.48	.88	1.95	.90

Tabel 2.

Correlatie coëfficiënten tussen de relatiekwaliteit 'steun' en 'ruzie', de ouder-kind interactie 'positief en negatief affect' en de conflictoplossingstijlen 'ruzie maken' en 'probleem oplossen' op T1 en T5. Jongens zijn onder en meisjes boven diagonaal weergegeven.

	Steun(NRI)		Ruzie (NRI)		Positieve affect (interactie)		Negatief affect (interactie)		Conflict oplossingstijl Ruzie maken		Conflict oplossingstijl Probleem oplossen	
	Wave	Wave	Wave	Wave	Wave	Wave	Wave	Wave	Wave	Wave	Wave	Wave
	1	5	1	5	1	5	1	5	1	5	1	5
<i>Steun(NRI)</i>												
Wave 1	1	.16	-.07	-.27	-.06	-.19	-.08	-.14	-.02	-.11	.21	.15
Wave 5	.39**	1	-.24	-.18	.20	.16	-.09	-.25	-.18	-.31	.31	.60**
<i>Ruzie (NRI)</i>												
Wave 1	-.40**	-.10	1	.37*	-.12	-.12	.08	-.04	.32	.42*	.02	.12
Wave 5	-.14	-.06	.30*	1	-.00	-.08	.18	.18	.15	.27	.00	-.29
<i>Positief affect (interactie)</i>												
Wave 1	.00	.02	.05	.01	1	.19	-.07	.19	-.25	-.34*	.18	-.06
Wave 5	.03	-.03	-.08	.11	.13	1	.37*	.02	-.06	-.24	.23	-.00
<i>Negatief affect (interactie)</i>												
Wave 1	-.02	.01	.18	.07	-.09	-.07	1	.05	-.09	-.12	.03	-.19

<i>Wave 5</i>	.06	.05	.10	-	-.18	-.10	.21	1	-.21	-.14	-.25	-.10
				.40**								
<i>Conflictoplossing</i>												
<i>Ruzie maken</i>												
<i>Wave 1</i>	-.44**	-.32*	.47*	.18	-.05	-.08	.17	.13	1	.74*	-.29	-.05
<i>Wave 5</i>	-.10	-.30*	.13	.40**	-.16	-.15	.12	-.12	.10	1	-.23	-.12
<i>Conflictoplossing</i>												
<i>Probleem oplossen</i>												
<i>Wave 1</i>	.17	-.08	-.08	.04	-.10	.07	-.08	.01	.01	.09	1	.28
<i>Wave 5</i>	.08	.42**	-.06	-.21	.25	-.10	-.13	-.07	-.27	-.13	.06	1

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tabel 3.

Resultaten meervoudige regressieanalyse van conflictoplossingstrategieën probleem oplossen en ruzie maken van adolescent op T1 op Steun en ruzie gemeten met zelfrapportage en positief en negatief affect gemeten met observaties op T5 (N=92).

		Steun (NRI) (T5)			Ruzie (NRI) (T5)			Positief affect (Interactie) (T5)			Negatief affect (Interactie) (T5)		
		Beta	R ²	R ² chg	Beta	R ²	R ² chg	Beta	R ²	R ² chg	Beta log	R ²	R ² chg
Totaal (N=92)													
Model 1	Sekse	.32**	.10		.11	.01		-.14	.02		.26*	.07	
Model 2	Probleem oplossen (T1)	.05	.16	.06	.04	.04	.03	.12	.04	.02	-.10	.08	.01
	Ruzie maken (T1)	-.23*			.17			-.05			-.04		
Model 3	Interactie effect Probleem oplossen*sekse	.81*	.19	.04	.06	.04	.00	.37	.05	.01	-.76	.13	.06*
	Interactie effect Ruzie maken*sekse	.35			-.04			.14			-.60*		

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Literatuurlijst

- Adams, R., & Laursen, B. (2001). The organization and dynamics of conflict with parents and friends. *Journal of Marriage and Family*, *63*, 97-110. doi: 10.1111/j.1741-3737.2001.00097.x
- Allison, B. N., & Schultz, J. B. (2004). Parent-adolescent conflict in early adolescence. *Adolescence*, *39*, 101-119.
- Barber, J. G., & Delfabbro, P. (2000). Predictors of adolescent adjustment: parent-peer relationships and parent-child conflict. *Child and Adolescent Social Work Journal*, *17*, 275-288. doi: 10.1023/A:1007546023135
- Barber, B. K., & Erickson, L. D. (2001). Adolescent social initiative: Antecedents in the ecology of social connections. *Journal of Adolescent Research*, *16*(4), 326-354. doi: 10.1177/0743558401164003
- Baumrind, D. (1991). Effective parenting during the early adolescent transition. In P. A. Cowan & M. Hetherington (Eds.), *Family transitions* (pp. 111-165). Hillsdale, NJ: Laurence Erlbaum.
- Blos, P. (1967). The second individuation process of adolescence. *Psychoanalytic Study of the Child*, *22*, 162-186.
- Bosma, H. A., & Kunnen, E. S. (2001). Determinants and mechanism in ego identity development: a review and synthesis. *Developmental Review* *21*, 39-66. doi:10.1006/drev.2000.0514
- Branje, S. J. T., van Doorn, M., van der Valk, I. (2005). Conflicten in de ouder adolescentrelatie, conflictoplossing en aanpassing van adolescenten. *Nederlands Tijdschrift Psychologie*, *60*, 141-152. doi:10.1007/BF03062352
- Branje, S. J. T., van Doorn, M., van der Valk, I., & Meeus, W. (2009). Parent-adolescent conflicts, conflict resolution types, and adolescent adjustment. *Journal of Applied Developmental Psychology* *30*, 195-204. doi:10.1016/j.appdev.2008.12.004
- Collins, W. A., Haydon, K. C., & Hesemeyer, P. (2007). Relating relationships: development, expansion, and interrelations in relationship networks. *International Journal of Behavioral Development*, *31* (6), 581-584. doi: 10.1177/0165025407080587
- Collins, W. A., & Laursen, B. (1992). Conflicts and relationships during adolescence. In C. U. Shantz & W. W. Hartup (Eds.), *Conflict in child and adolescent development* (pp. 216-241). New York: Cambridge University Press.
- Collins, W. A., & Laursen, B. (2004). Parent-adolescent relationships and influences. In R.

- M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology* (pp. 331-361). Hoboken, NJ: Wiley.
- Collins, W. A., & Russell, G. (1991). Mother-child and father-child relationships in middle childhood and adolescence: A developmental analysis. *Developmental Review, 11*, 99-136. doi:10.1177/0272431608317608
- Collins, W. A., & Steinberg, L. (2006). Adolescent development in interpersonal context. In W. Damon & N. Eisenberg (Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 4, Socioemotional processes* (pp. 1003-1067). New York: Wiley.
- Conger, R. D., & Ge, X. (1999). Conflict and cohesion in parent-adolescent relations: Changes in emotional expression from early to mid-adolescence. In M. Cox & J. Brooks-Gunn (Eds.), *Conflict and cohesion in families: Causes and consequences* (pp. 185-206). Mahwah, NJ: Erlbaum
- DeBold, E., Wilson, M., & Malave, I. (1993). *Mother daughter revolution*. Reading: AddisonWesley Publishing Co.
- Dekovic, M. (2000). *Opvoedingsproblemen in de (pre)adolescentie*. Oratie. Universiteit van Amsterdam.
- Dekovic, M., Janssens, J. M. A. M., & As, N. M. C., van. (2003). Family predictors of antisocial behavior in adolescence. *Family Process, 42*, 223-235. doi: 10.1111/j.1545-5300.2003.42203.x
- Dekovic, M., Noom, M.J., & Meeus, W. (1997). Expectations regarding development during adolescence: Parental and adolescent perceptions. *Journal of Youth and Adolescence, 26*, 253-272. doi: 0047-2891/97/0600-0253\$12.50
- De Goede, I. H. A., Branje, S. T., & Meeus W. H. J (2009). Developmental Changes in Adolescents Perceptions of Relationships with Their Parents. *Journal of Youth and Adolescence, 38*, 75-88. doi: 10.1007/s10964-008-9286-7
- De Vocht, A. (2006). *Basishandboek SPSS 14 voor windows*. Utrecht: Bijleveld Press
- Eisenberg, N., Hofer, C., Spinrad, T. L., Gershoff, E. T., Valiente, C., Losoya, S. H., Zhou, Q., Cumberland, A., Liew, J., Reiser, M., Maxon, E., Smetana, J. G., & Darling, N. (2008). Understanding mother-adolescent conflict discussion: concurrent and across-time prediction from youth's dispositions and parenting: introduction and conceptual framework. *Monographs of the Society for Research in Child Development, 73*(2), 1-30.
- Engels, R. C., Finkenauer, C., Meeus, W., & Dekovic, M. (2001). Parental attachment and adolescents emotional adjustment: The associations with social skills and relational

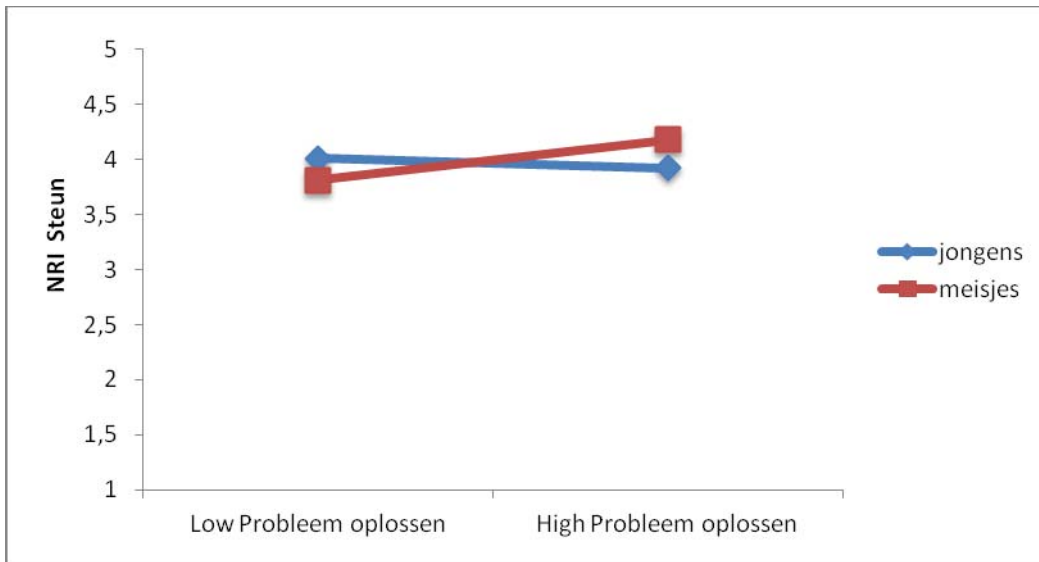
- competence. *Journal of Counseling Psychology*, 48(4), 428-439. doi: 10.1037/0022-0167.48.4.428
- Furman, W., & Buhrmester, D. (1992). Age and sex differences in perceptions of networks of personal relationships. *Child Development*, 63, 103–115. doi: 10.2307/1130905
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*. London: Sage.
- Geuzaine, C., Debry, M., & Liesens, V. (2000). Separation from parents in late adolescence: the same for boys and girls? *Journal of Youth and Adolescence*, 29(1), 79-91. doi: 0047-2891/00/0200-0079
- Hair, E. C., Moore, K. A., Garrett, S. B., Kinukawa, A., Lippman, L., & Michelson, E. (2005). The parent-adolescent relationship scale. In K. A. Moore & L. Lippman (Eds.), *Conceptualizing and measuring indicators of positive development: What do children need to flourish?* (pp. 183–202). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Heydenberk, R. A., Heydenberk, W. R., & Tzenova, V. (2006). Conflict resolution and bully prevention: Skills for school success. *Conflict Resolution Quarterly*, 24(1), 55-69. doi: 10.1002/crq.157
- Joshi, A. (2001). Parents' and children's perception of interparental conflict resolution. *Psychological Reports*, 88, 943-946. doi: 10.2466/PRO.88.3.943-946
- Kurdek, L. A. (1994). Conflict resolution styles in gay, lesbian, heterosexual nonparent, and heterosexual parent couples. *Journal of Marriage and the Family*, 56, 705-722. doi: 10.2307/352880
- Landsheer, H., 't Hart, H., Goede, M. de, & Dijk, J. van (2010). *Praktijkgestuurd Onderzoek: Methoden van Praktijkonderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers B.V.
- Laursen, B., Finkelstein, B. D., & Betts, N. T. (2001). A developmental meta-analysis of peer conflict resolution. *Developmental Review*, 21, 423-449. doi: 10.1006/drev.2000.0531
- Laursen, B., & Hafen, C. A. (2010). Future directions in the study of close Relationships: conflict is bad (except when it's not). *Social Development*, 19(4), 858-872. doi: 10.1111/j.1467-9507.2009.00546.x
- McKinney, C., & Renk, K. (2011). A multivariate model of parent–adolescent relationship variables in early adolescence. *Child Psychiatry and Human Development*, 42, 442-462. doi: 10.1007/s10578-011-0228-3
- Missotten, L. C., Luyckx, K., Branje, S., Vanhalst, J., & Goossens, L. (2011). Identity styles and conflict resolution styles: associations in mother–adolescent dyads. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 972-982. doi: 10.1007/s10964-010-9607-5

- Montemayor, R. (1983). Parents and adolescents in conflict: All families some of the time and some families most of the time. *Journal of Early Adolescence*, 3, 83-103. doi: 10.1177/027243168331007
- Montemayor, R., & Hanson, E. A. (1985). A naturalistic view of conflict between adolescents and their parents and siblings. *Journal of Early Adolescence*, 3, 83-103.
- Panfile, T. M., Laible, D. J., & Eye, J. L. (2012). Conflict frequency within mother-child dyads across contexts: Links with attachment security and gender. *Early Childhood Research Quarterly* 27,147- 155. doi: 10.1016/j.ecresq.2011.06.001
- Pardeck, J. A., & Pardeck, J. T. (1990). Family factors related to adolescent autonomy. *Adolescence*, 25, 311- 319.
- Reyno, S. M., & McGrath, P. J. (2006). Predictors of parent training efficacy for child externalizing behavior problems a meta-analytic review. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 47, 99-111. doi:10.1111/j.1469-7610.2005.01544.x
- Rubenstein, J. L., & Feldman, S. S. (1993). Conflict-resolution behavior in adolescent boys: antecedents and adaptational correlates. *Journal of Research on Adolescence*, 3, 41-66. doi: 10.1207/s15327795jra0301_3
- Schwarz, N., & Bienias, J. (1990). What mediates the impact of response alternatives on frequency reports of mundane behaviors? *Applied Cognitive Psychology*, 4, 61-72. doi: 10.1002/acp.2350040106
- Smetana, J. G. (1989). Adolescents and parents reasoning about actual family conflict. *Child Development*, 60, 1052-1067. doi: 10.2307/1130779
- Smetana, J. G. (1991). Adolescents and mothers evaluations of justifications for conflicts. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 51, 71-86. doi: 10.1002/cd.23219915106
- Smetana, J. G. (2005) Adolescent-parent conflict: resistance and subversion as developmental process. In: Nucci L (ed), *Conflict, contradiction, and contrarian elements in moral development and education*. Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, pp 69-91.
- Soltys, M., & Littlefield, L. (2008). Evaluation of parents and adolescents communicating together (PACT): A conflict resolution program. *Australian e-Journal for the Advancement of Mental Health*, 7, 1-11. doi:10.5172/jamh.7.1.30
- Spear, H. J., & Kulbok, P. (2004). Autonomy and adolescence: A concept analysis. *Public Health Nursing*, 21, 144-152. doi: 0737-1209/04
- Steinberg, L. (2001). We know some things: parent-adolescent relationships in retrospect and

- prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11, 1-19. doi: 10.1111/14327795.00001
- Surrey, J.L. (1985). *Self-in-relation: A theory of women's development*. Stone Center for Developmental Services and Studies, Wellesley, MA: Stone Center Working Paper Series.
- Thayer, S. M., Updegraff, K. A., & Delgado, M. Y. (2008). Conflict resolution in Mexican American adolescents' friendships: Links with culture, gender and friendship quality. *Journal of Youth and Adolescence*, 37, 783-797. doi: 10.1007/s10964-007-9253-8
- Tucker, C. J., McHale, S. M., & Crouter, A. C. (2003). Conflict resolution: Links with adolescents family relationships and individual well-being. *Journal of Family Issues*, 24(6), 715-736. doi: 10.1177/0192513X03251181
- Van den Bergh, B., Goedseels, E., Laenen, A., Ackaert, L., & De Rycke, L. (2002). *Zo vader zo zoon, zo moeder, zo dochter? Vaders, moeders en tieners over communicatie in het gezin en 'tijd' in het gezin*. In Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen. Vaders in soorten. Vaders in soorten en maten gewikt en gewogen, 131-146. Tiel: Lannoo.
- Van Doorn, M. D., Branje, S. J. T., & Meeus, W. H. J. (2008). Conflict resolution in parent-adolescent relationships and adolescent delinquency. *Journal of Early Adolescence*, 28, 503-527. doi: 10.1007/s10964-010-9516-7
- Vuchinich, S. (1987). Starting and stopping spontaneous family conflicts. *Journal of Marriage and the Family*, 49, 591-601. doi: 10.2307/352204
- Wissink, I. B., Dekovic, M., & Meijer, A. M. (2006). Parenting behavior, quality of the parent-adolescent relationship, and adolescent functioning in four ethnic groups. *The Journal of Early Adolescence*, 26, 133. doi: 10.1177/0272431605285718
- Youniss, J., & Smollar, J. (1985). *Adolescent relations with mothers, fathers, and friends*. Chicago: The University of Chicago Press.

Bijlagen

Grafiek 1. Interactie-effect van probleem oplossen (T1) en sekse op de mate van steun (T5).

Grafiek 2. Interactie-effect van ruzie maken (T1) en sekse op het geobserveerd negatief affect (T5).

